

MTA-PPKE 'LENDÜLET' EGYHÁZTÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT

FAZEKAS ISTVÁN (ELTE BTK)

A Győr egyházmegyei és a pannonhalmi bencés növendékek. A bécsi elitképző kutatásának módszertani problémái

13 győri személy: Aisleitner József, Bankó Ignác, Balits Antal, Bürchner László, Császár Gyula, Kisfaludy Árpád Béla, Kokas József, Molnár Ignác, Surányi (Schaub) János, Susich György, Werdenich Endre, Úrménczy Pál

7 bencés: Gretzl (Beldödy) Kálmán Ferenc, Hiros Bernát Károly, Joób Tóbiás Mihály, Markoja (Márkfi) Sámuel János, Pfeffel Kalazant Mátyás, Rehák (Regéczy) Ipoly Károly, Ruzicska Nepomuk János

A biográfia írás nehézségei:

- könyvészeti források alapadatokat szolgáltatnak, az adatok megbízhatósága
- a nyert adatok továbbgyarapítása levéltári forrásokból, Győr problémája: Personalia állag szerkezete + kevés személyes hagyaték
- állami levéltári források bevetése: ÖStA Haus-, Hof- und Staatsarchiv Kabinettskanzleiakten, Staatsratsakten, Kabinettskanzlei Vorträge, Separatakten – MNL OL Magyar Kancellária Acta generalia
- névhasználat: magyarosított nevek (hét bencésből három)
- nemzetiségi hovatartozás kérdése
- képzés: fokozatszerzés problémája (nem mindenki és nem akkor), az egyetemi promóciós anyakönyv figyelembevétele (Universitätsarchiv Wien)
- a nem fokozatot szerzettek problémája
- Prof. Klieber kérdőíve és a politikai aktivitás
- befektetett energia/hozadék problémája
- a személyek ritkán válnak személyiséggé, nem élő figurák
- személyi kapcsolatrendszer ismeretlen marad
- általános egyháztörténeti munkák, egyházmegyei monográfiák hiánya nehezíti egyes cselekvések értelmezését

Győri növendékek:

- egyszerű származás (egyház mint társadalmi mobilitás csatornája működik)
- Pazmaneumi előképzés (13-ből 9 növendék)
- Frintaneum alapcéljának megfelelően 13 főből 8-an oktatnak hosszabb-rövidebb ideig szemináriumban, két személy pesti egyetemi professzor lett
- irodalmilag aktívak
- többségük győri káptalan tagja lett
- csak egy püspök
- nincs politikai aktivitás

Bencések:

- egyszerű származás (bencések mint a jezsuiták pótlékai)
- csak 1848 előtt küldenek
- mindnyájan oktatnak hosszabb-rövidebb ideig: négy fő tanít a házi teológián, két személy pesti egyetemi professzor
- kivételes személyiség, kivételes pálya: Joób Tóbiás

RÉTFALVI BALÁZS (PPKE BTK)

Magyar honnal Habsburg trónját egyesíti égi kéz. A szombathelyi növendékek integrációs stratégiái

7 személy (Berger Ignác, Boros Károly, Eberhardt Gyula, Király János, Schmidt Ferenc, Stegmüller Károly, Vidos László)

A Szombathelyi püspökség története, adottságok:

- az egyházmegye viszonylag kis területű
- soknemzetiségű (német, horvát, vend lakosság)
- püspöki javadalom kicsi, finanszírozási gondok
- a Katolikus Néppárt bástyája a századfordulón
hipotézis: katolikus vidék, Habsburg-párti papság, sok jelentkező
tapasztalat: kevés növendék (1869–1918 között mindössze 2 fő)

Forrásadottságok:

- a püspöki hivatal iratanyaga (komoly nehézség, hogy nincs külön Personalia sorozat)
- szemináriumi iratok, papi hagyatékok, levelezések hiányai (SZEL, SZEK)
- iratselejtezés a 19. század első felének iratanyagában
- plébániai iratok megsemmisülése, kevés korabeli irat
- a mélyebb összefüggések feltárása nehéz a szűkös források miatt

A szombathelyi növendékek jellemzői:

- származásuk: vegyes (földműves, polgár, iparos, nemes; német és magyar)
- kiváló tanulmányi eredmények, többen Budapesten is tanultak
- politikai aktivitás: kettős (aktív szerepvállalás - teljes tartózkodás; kormánypárti-ellenzéki)
- főként plébánosi és tanári karrier: gazdag javadalmazású plébániákra kerültek (ketten rövid ideig tanítottak a pesti hittudományi karon, de hazatértek)
- nem kaptak jelentősebb egyházkormányzati funkciót, püspöki aulába kevesen kerültek
(négy esperesi és csupán egy kanonoki kinevezés)
- a legkiemelkedőbb: Stegmüller Károly nagyprépost, káptalani helynök, tudós tanár

Az integráció értékelése:

- püspök meghatározó személye (ő küldi a növendéket, ő disponálja): 1869 és 1912 között csak egy papot küldtek az Augustineumba (Eberhardt Gyulát Hidasy Kornél küldte ki 1884-ben, Szabó Imre és István Vilmos nem küldött papot.)
- feltételezés: a kiegyezés után bizalmatlanság az intézménnyel szemben
- biztos német nyelvtudás, a politikai rendszer és a dinasztia támogatása, a bécsi egyetem szellemiségének követése
- számottevő külföldi kapcsolatrendszerrel kevesen rendelkeztek
- birodalmi, ill. országos egyházi karriert kevesen futottak be

FOGL KRISZTIÁN SÁNDOR (PPKE BTK)
**Növendékek a veszprémi egyházmegyéből
a bécsi Frintaneumban
(1816–1918)**

Jellegzetességek:

- Többségük a veszprémi egyházmegye területén született.
- A növendékek számához képest (20/4) kevesen jártak a Bécsi Pázmáneumba.
- Pápa által adományozott cím, titulus (*pápai titkos kamarás, pápai titkos káplán, pápai prelátnak stb.*), valamilyen préposti, apáti cím, vagy egy esetben tényleges javadalom (*pl. csöpőfői prépost, hantai prépost: a székesegyházi esperességgel együtt jár!*, 1891. Rédey Gyula Vásárhelyi Szent Lambertről elnevezett címzetes apát, 1898-ban megkapta a vásárhelyi javadalmat.)
- Aktív tevékenység az egyházmegye valamely bizottságában (*Középiskolai Hittanárokat Képesítő Bizottság, Egyházművészeti Bizottság, Zsinati Vizsgálóbizottság, Egyházmegyei Fegyelmi Bizottság*)
- Kapcsolat az oktatással: A növendékek közül sokan lettek valamilyen szinten tanfelügyelők (*egyházmegyei, kerületi, szemináriumi, egyházmegyén kívül Weber Barthos Pál Buda, Szent Imre Kollégium*); többen oktatói tevékenységet folytattak (*főiskolán, egyetemen, papnevelő intézetben, püspöki lyceumban, magánúton*)
- Egyházmegyei adminisztrációban és a közigazgatásban való tevékeny részvétel
- Politikai aktivitás nem igen jellemző.
- Valamennyi papnövendék később kanonoki stallumot kapott.

Alaptípusok:

- Kimagasló egyházi karrier: *Luttor Ferenc, Lukcsics József, Hoss József, Palotay Ferenc, Rada István, Rédey Gyula*
- Püspöki adminisztrációban, egyházi bíraskodásban, hivatali ügyintézésben tevékenyen résztvevő egyháziak
- Oktatási tevékenységük, irodalmi munkásságuk, különböző vallási egyesületek támogatásában jelentős egykori „frintaneisták”

Problémák:

- Források aránytalansága, névhasználat (*Bogyay Viktor – 1871. április 29-től leveleiben a Géza keresztnévet használja, Kákosy Árpád Elek, a schematismusokban: Alexius néven*); Születési dátumok elírása, forrásokban való eltérés (*Oross Lajos 1890. augusztus 31*); *Oroszváry László kiléte.*

MTA-PPKE 'LENDÜLET' EGYHÁZTÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT

KANÁSZ VIKTOR (PPKE BTK)
***Hivatalnok vagy lelki vezető?
A székesfehérvári egyházmegye „frintaneista” papjai***

11 személy (Horvátovszky Vilmos, Májfer József, König Mór, Kuncz László, Pellet Ödön, Tilly József, Posits Mihály, Szauer László, Dornis István, Vadász István, Stefánecz Ferenc)

Jellegzetességek:

- túlnyomó részt falusi származásúak
- szinte mindegyikük tanult a bécsi Pazmaneumban
- kevesen fejtettek ki irodalmi vagy tudományos munkásságot (Pelled Ödön)
- sokszor jelentős oktatói tevékenység (magán- és hittantanítók, szemináriumi oktatók, tanfelügyelők)
- többségük a székesfehérvári káptalan rendes vagy címzetes kanonokja lett
- kevesen jöttek más egyházmegyből, valamint kevesen is távoztak innen

Két alaptípus:

1. aktív társadalmi életet élő, lokálpatrióta, a pasztorációs feladatait messzemenően ellátó pap, akinek a közéleti tevékenysége nem egyszer bizonyos feladatok (oktatás, szociális munka) köré csoportosul (König Mór)
2. inkább a szentszéki adminisztrációban működő, vagy a plébániai feladatai ellátásán kívül kevésbé aktív pap (Kuncz László)

Problémák:

- ellentmondó adatok; a források, a schematismusok és a szakirodalom közti viszony (pl.: születési adatok, tanulóévek)
- aránytalanságok a források között (pl.: Personaliák)
- a személynevek problémája (Stefánecz Ferenc/Štefanec František; König Mór/Móric)
1918 után Csehszlovákiába való távozás (Stefánecz Ferenc)

MTA-PPKE 'LENDÜLET' EGYHÁZTÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT

URBÁN MÁRTA (PPKE BTK) ***Pécsi papi karrierek titka: Bécs***

11 személy (Vörös Mihály, Sterba János, Baán József, Laubheimer Ferenc, Lechner János, Szilvássy Mihály, Szilvek Lajos, Fájth Jenő, Igaz Béla, Péter Róbert, Iványi János)

Jellegzetességek:

- jellemzően egyszerű családok gyermekei
- néhányuk nem a mai Pécsi Egyházmegye területén született
- többségük a bécsi Pazmaneumban is tanult
- több nyelven beszéltek
- a vizsgált személyek fele tanított a pécsi szemináriumban, van aki Pesten is
- írtak tudományos (teológia, egyháztörténet, vallástörténet, erkölcstan) és irodalmi műveket is
- egy személy volt országgyűlési képviselő
- erős kapcsolat az oktatással (hittantanárok, szemináriumi oktatók, tanfelügyelők)
- többségük a pécsi káptalan rendes vagy címzetes kanonokja lett
- jellemzően a szentszéki adminisztráció vezető posztjára kerültek
- senki nem ment el másik egyházmegyébe

Három alaptípus:

- 1) teológiai tanár, mellette tudományos vagy irodalmi tevékenységet végez (*Iványi János, Szilvek Lajos*)
- 2) plébános, de a plébániai feladatain kívül tevékenyen részt vállalt helyi kezdeményezésekben (*Fájth Jenő*)
- 3) inkább a szentszéki adminisztrációban működő, az egyházi hierarchia lépcsőjén egyre feljebb kerülő személyek (*Baán József, Lechner János*)

Problémák:

- *Personalia* hiánya
- adatok elszórtsága
- helynevek azonosítása (ma már nem létező települések, egyházmegyén kívüli születési helyek)
- névváltoztatások (törvény, vagy egyéb okok miatt)
- a politikai nézeteik megállapítása
- a jellemrajz megalkotása, a kérdőív kitöltése

MTA-PPKE 'LENDÜLET' EGYHÁZTÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT

ZOLNAI TAMÁS (PPKE BTK)
Váci papi sorsok a 19–20. században.
A váci egyházmegye „frintaneista” papjai

Máté Zsigmond, Schubert János, Suhajda János, Bolgár József, Czettler Antal, Máté János, Böles Károly, Pruzsinszky József, Sipos Imre, Tóth Béla, Kovács Antal, Liebner János, Kovács Sándor (13 személy)

Főbb jellegzetességek:

- tárgyalt időszak: 1794–1972
- többségében a váci egyházmegyéből jöttek és csak Kovács Sándor karrierje vezetett azon túlra
- csak néhányan tanultak a bécsi Pázmáneumban és a pesti egyetemen
- irodalmi ambíció igen kevés személy esetében állapítható meg
- nem léptek a politikai élet színterére
- szociális érzékenység
- kevesekből lett kanonok
- több életút szorosan összekapcsolható a magyar katolikus egyház életével, kihívásaival

Három „karriertípus”:

- lelkipásztor (Bolgár József, Sipos Imre, Liebner János, Kovács Sándor)
- oktató (Máté Zsigmond, Máté János, Böles Károly)
- a kettő összessége, ami sok esetben kiegészül a szentszéki adminisztrációs feladatok ellátásával (Suhajda János, Schubert János, Czettler Antal, Pruzsinszky József, Tóth Béla, Kovács Antal)

Problémák:

- források korlátozott száma
- papi karrier: néma források
- felvidéki származás (Böles Károly, Schubert János, Pruzsinszky József)
- ellentmondások: források–schematismus–szakirodalom
- politikai állásfoglalást sok esetben nem ismerjük

Kitekintés:

- Kovács Antal halála – halálának körülményei, kutatási célok

SÁGI GYÖRGY (PPKE BTK)
***A kalocsai és csanádi egyházmegye frintaneisták
életrajzának rekonstrukciója a különféle forrástípusok
felhasználásának tükrében***

12 kalocsai: Csicsáky József, Grezló Károly, Kákonyi Sándor, Kanyurszky György, Kovács Kálmán, Kubinszky Mihály, Michler Ferenc, Nehiba János, Pompéry Aurél, Salamon Lajos, P. Szigeth Ferdinánd SJ, Zittl Róbert; 14 csanádi: Billmann Márton, Blaskovics Béla, Czapik Gyula, Csepregi Imre, Csiky Gergely, Ebner Alajos, Henny Ferenc, Hopf János, Juhász Kálmán, Kun László, Páger Imre, Rózsa Ferenc, Spéth Károly, Wolafka Nándor; további három már 1918 előtt megyés főpásztor: Csajághy Sándor csanádi püspök, Várady Lipót Árpád, Városovics Gyula kalocsa-bácsi érsekek; két ismeretlen életpálya: Guoth Adolf, Nardi Ferenc

Forráslelőhelyek és a források jellemzői:

- levéltárak: Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár, Szeged-Csanádi Püspöki Levéltár, Temesvári Egyházmegyei Levéltár, MNL Bács-Kiskun Megyei Levéltára, PPKE HTK Levéltára, Jézus Társasága Magyarország Rendtartománya Levéltára; könyvtárak: OSZK, Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár
- Lotz Antal néhai szeged-csanádi püspöki levéltáros (1979–1997) 1700-tól 1994-ig összeállított papi névtára (kézirat); egyházmegyei schematismusok; Czapik Gyulára vonatkozó iratok Esty Miklós pápai világi kamarás hagyatékában (SZIT Irrattár)
- nagy eltérések az egyes papok hagyatékának a mennyiségét tekintve (magyar, latin, német, román nyelvű források), családnevek különböző alakban, fénykép 14 papról maradt fenn

Életrajzi hasonlóságok szerinti csoportok:

- Többségük polgári, néhányan munkás-paraszti, öt valamelyik szülő révén nemesi származású volt (Csiky, Pompéry, Kovács, Czapik, Csicsáky).
- Ketten kiléptek az egyházi rendből (Páger, Csiky), egy harmadik fontolgatta ezt (Csicsáky).
- Ketten nem tudták megkezdeni bécsi tanulmányaikat (Grezló, Kákonyi).
- Részvétel a papi utánpótlás nevelésében; kettejük pedagógusi működése ezen felül is kiemelkedő (Kubinszky, Billmann).
- Egyházmegyei váltás különböző okokból (pl. Trianon, saját kérés, szerzetesrendbe állás)
- Két tábori lelkész (Csicsáky, Juhász), katonai végzettség: Pompéry (ő katolizált is)
- Tudomány és kultúra területe (Juhász, Csiky, Czapik, Csepregi, Kanyurszky, Pompéry)
- Czapik veszprémi püspök (1939–1943), majd egri érsek (1943–1956); címzetes püspökök: Wolafka, Nehiba, Hopf, Kubinszky
- politikai és közéleti jelenlét: különösen Kanyurszky, Wolafka

Kanyurszky György pontos születési dátumának meghatározása:

lexikonok, szakirodalom: 1853. március 10. → valójában: 1853. március 9.

SZIRTES ZSÓFIA (PPKE BTK)
***Az egri főegyházmegyei levéltár
„Frintaneum-fondja”***

Archivum novum – Acta meritorum – „Sublime presbyterorum institutum Augustineum Viennense” – 1816–1819: 93 ügyirat; 1820–1914: 56 ügyirat

I. 1816–1819

Az iratok keletkezési háttere:

Fischer István báró (1751–1822), egri érsek (1808–1822), helyettes prímás (1809–1819), a Magyar Királyi Helytartótanács egyházi bizottságának (Commissio Ecclesiastica) elnöke (1809–)

Fischer közvetítő szerepe:

- uralkodó, kancellár, alkancellár, Helytartótanács, Jakob Frint
- püspökök és káptalani helynökök
- papnevelő intézetek, főként: pesti Központi Szeminárium, bécsi Pázmáneum

Az ügyek jellege:

- az Augustineum alapításával kapcsolatos tájékoztatás
- személyek kiválasztása, jelölése, ajánlások – az ajánlás esetleges akadályai
- bizonyítványok bekérése, továbbítása, táblázat összeállítása
- uralkodói jóváhagyás esetén gyakorlati tennivalók tisztázása
- üresedésről egyházmegyék értesítése, újabb ajánlások bekérése

Az egri érsek befolyása:

- általában továbbítja az ajánlásokat; a hely betöltöttsége esetén következő alkalommal ajánlja; számon tartja, hogy minden egyházmegye sorra kerüljön
- visszautasítás oka pl. magaviselet

Forrástípusok

II. 1820–1914

- egri frintaneisták ügyei (Roskoványi Ágoston, Pánthy András, Kozma Károly, Réтай Gyula, Rapaics Raymund, Párvy Sándor, Zudar Sándor, Tóth Tihamér, Turtsányi Ambrus) – ajánlások, féléves/éves jelentések, költségek
- jelölthiány: 1854–60, 1870, 1889.

Kitekintés:

- kiegészítő forrásanyag a Frintaneum beindítására és első hallgatóira
- Commissio Ecclesiastica tevékenysége – Helytartótanács levéltár

BENCZIK FANNY (PPKE BTK)
Esztergomi frintaneisták irodalmi kistükre

9 személy (Aschenbrier Antal, Steinhöfer Gyula, Fehér Gyula, Baumann Leó, Mössmer József, Nagy Antal Elemér, Csárszky István, Kiss Károly, gróf Csáky Adorján) (Csupán a növendékek harmada kerül itt tárgyalásra, a többiekkel Kisvarga Gábor és Vass Csaba foglalkozott!)

Jellegzetességek:

- többségük felvidéki származású
- szinte mindegyikük tanult a bécsi Pázmáneumban, többen is töltöttek be ott később valamilyen posztot (rektor, vicerektor, prefektus, spirituális)
- szinte mindegyikük kifejtett valamilyen irodalmi tevékenységet (Aschenbrier Antalé tudományos jelentőségű is)
- kevesen politikai szerepet is vállalnak
- erős kapcsolat az oktatással (magán- és hittantanítók, szemináriumi oktatók, tanfelügyelők)
- többen is esztergomi kanonokok lettek
- sokan bekerülnek a szentszéki adminisztráció vezető posztjára

Alaptípusok:

- 1) Az oktatásban szerepet betöltő, irodalmi és tudományos munkát végző, aktív társadalmi életet élő, elkötelezett lelkipásztorok, akik fokozatosan léptek előre az egyházi pályán és életük végéig aktívak voltak (Achenbrier Antal, Steinhöfer Gyula, Fehér Gyula, Csárszky István, Kiss Károly)
- 2) Egyházi pályájukban valamilyen okból törés mutatkozik, életük jelentősebb részére a közélettől való visszavonultság jellemző (Mössmer József, gróf Csáky Antal)

Problémák:

- korai halálozás (Baumann Leó, Nagy Antal Elemér)
- szakirodalomban szereplő források kiigazítása
- politikai szerepvállalás megítélése
- más egyházmegyéhez tartozás (gróf Csáky Adorján)
- a kinevezések évszámainak tisztázása
- életrajzi adatok, események sorrendjének megállapítása (főleg, ha csak hónapokról volt szó)
- a szakirodalom ellentmondásai
- jellemrajzok sokszínűsége miatt kevésbé kategorizálhatóak